

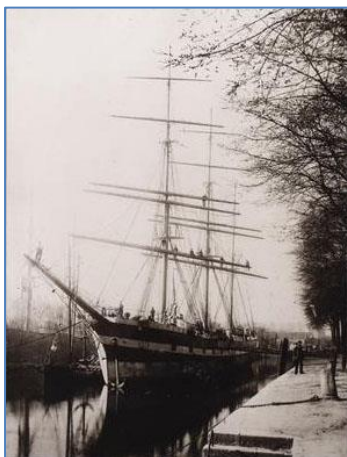
Houtzaagmolen 'De Burcht' van Brantjes

Houtzaagmolen 'De Burcht' van de familie Brantjes aan de Where, ca. 1910. Daarnaast de gasfabriek en rechts daarvan de oude spoorbrug over de Where.

De familie Brantjes speelde een belangrijke rol in het industriële verleden van Purmerend. Klaas Brantjes was landbouwer, ondernemer en garde d'honneur van Keizer Napoleon. Hij bekleedde daarnaast nog vele andere functies, waaronder raadslid, wethouder en dijkgraaf. In 1824 kocht Klaas Brantjes houtzaagmolen 'De Burcht' aan de Where (nu Oeverlanden). In datzelfde jaar ging het Groot Noordhollandsch Kanaal open, waardoor Purmerend een verbinding kreeg met de zee. Zo werden de handelsmogelijkheden aanzienlijk vergroot.

In 1853 bouwde Klaas samen met de man van zijn kleindochter, Willem Smit, ook een traankokerij aan de Kanaaldijk. Voor het vangen en vervoeren van de duizenden robben hadden ze twee schepen in de vaart. De kapitein van één van de schepen vertelde dat hij in Noorwegen had gezien hoe ze ruwe balken schaafden tot planken 'die in elkaar passen'. Zoon Nicolaas ging naar Noorwegen en hij stuurde een lading geschaafde delen naar Purmerend. Het bleek een goudmijn voor de firma en het begin van de groei van de houthandel in Purmerend. Gezaagd en ongezaagd hout werd ingevoerd uit Duitsland, Noorwegen, Zweden, Finland en Rusland en door Brantjes verhandeld. Al snel had Brantjes zes schepen in de vaart en met een aantal andere Purmerenders werd een vennootschap opgericht onder de naam Brantjes & Compagnie.

Zoon Nicolaas en Willem Smit lieten een houten brik bouwen: de 'Willem Eggerts,' die tien jaar lang de hele wereld rond voer. In totaal heeft de firma ongeveer veertig schepen in bezit gehad. In 1885 lieten zoon Nicolaas en kleinzoon Nicolaas in Schotland een ijzeren bark bouwen, één van de mooiste, grootste en snelste koopvaardijzeilschepen. Ook deze kreeg de naam "Willem Eggerts.' De driemaster wordt in vele boeken beschreven als een geweldige promotie voor de stad Purmerend. De aanvoer van hout gebeurde door Noorse zeilschepen. Met vletten werd het hout van de Kom naar de Oude Haven, aan de Purmersteenweg gevaren. Daar staat ook de villa Houtheuvel, waarin het kantoor van Brantjes was gevestigd. Het pand bestaat uit twee delen. In het achterste deel kwamen de kapiteins van de Noorse schepen zich melden en werden de zaken afgehandeld. De werfbaas woonde in het houten huis. Van daaruit had hij de leiding over de werf en de haven.

Met handkar, paard en wagen en later met een omgebouwde Ford automobiel, leverde Brantjes het hout en de 'juffers' (heipalen) waarop een groot deel van Purmerend is gebouwd. Na 1880 kwam een einde aan de florerende houthandel. Het aantal schepen dat Purmerend aandede daalde. Dit kwam onder meer doordat het Noord-Hollands Kanaal steeds minder geschikt bleek door de lengte en geringe diepgang. Ook werd Zaandam een geduchte concurrent door de openstelling van het Noordzeekanaal in 1876. Ten slotte kreeg de houtzagerij concurrentie van de stoommachine. De broers Brantjes losten dat deels op, door op hetzelfde terrein een stoomhoutzagerij te beginnen onder de firmanaam: Klaas Brantjes & Zoons. Dit bedrijf beleefde vervolgens een nieuwe bloeiperiode. Toch kwam in 1918 abrupt een einde aan het bedrijf van Brantjes. In augustus werden alle bedrijfsonderdelen publiekelijk verkocht.

De gemeente Purmerend kocht de terreinen aan de Purmerweg. Deze had zij in de toekomst nodig voor uitbreiding van bebouwing en uitbreiding van de gasfabriek. De houtzaagmolen werd gesloopt. De houthandel ging wel verder onder een nieuwe naam: NV K. Brantjes & zoons. Het bedrijf werd verplaatst naar het terrein aan de Oude Haven bij de Purmersteenweg. In 1937 kwam deze haven in handen van de gemeente. Als werkverschaffingsproject liet zij het water dempen en werd een parkeerterrein gerealiseerd.

De naam Brantjes is overigens niet alleen vanwege de houthandel in de hele wereld bekend. Naast de houtzaagmolen en de traankokerij hadden de Brantjes ook een mosterdfabriek, wijnhandel, cementfabriek, tegelfabriek en een plateelbakkerij. Daarnaast waren zij kapitaalverstrekker voor beginnende Purmerendse ondernemingen. Hoewel de glorie van de familie Brantjes voorbij zijn, blijft de naam Brantjes voor altijd verweven met de stad. Al is het alleen maar omdat in de stad maar liefst drie kapitale villa's getuigen van de voorspoed van de familie aan het eind van de negentiende eeuw: Villa Clementine en Huize Louise aan de Plantsoengracht, villa Houtheuvel en het Werfhuis de Oude Haven aan de Purmersteenweg.

